

4. Никольская О.С. Аутичный ребенок. Пути помощи / О. С. Никольская, Е. Р. Баенская, М. М. Либлинг – М. : Теревинф, 2000. – 336 с.
5. Плаксунова Э.В. Влияние занятий по программе адаптивного физического воспитания «Моторная азбука» на двигательное и психомоторное развитие детей с расстройствами аутистического спектра / Э.В. Плаксунова // Аутизм и нарушения развития. – 2009. – № 4. – С. 67-72.
6. Aarons M. The Handbook of Autism: A Guide for Parents and Professionals / Maureen Aarons, Tessa Gittens. – NY : Routledge, 1999. – 325 p.
7. Huebner R. A. Autism: A Sensorimotor Approach to Management / R. A. Hebner. – Gaithersburgh : Aspen publishers, 2000. – 176 p.
8. Williams D. Autism and Sensing: The Unlost Instinct / Donna Williams. – London : Jessica Kingsley Pub., 1998. – 220 p.
9. Yack E. Building bridges through sensory integration: Occupational therapy for children with autism and pervasive developmental disorder / Yack E., Sutton S., Aquilla P. – Toronto, 2003. – 206 p.
10. Zysk V. 1001 Great ideas for teaching or raising children with ASD / Zysk V., Notbohm E. – Arlington, Tex.: Future Horizons, 2004. – 166 p.

УДК 373.3:796.011.3

Надім'янова Т.

ЭФЕКТИВНІСТЬ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто педагогічні аспекти фізичного виховання у початковій школі в умовах модернізації освітньої системи України. З'ясовано, що фізичне виховання у початковій школі реалізується через низку конкретних завдань, які мають на меті виховну, розвивальну, здоров'язберезувальну спрямованість. Наголошено на використанні авторських методик у фізичному вихованні, яке здійснюється в умовах початкової школи. Підкреслено, що процес фізичного виховання – процес творчий і має бути зорієнтований лише на педагогіку гуманізму.

Ключові слова: фізичне виховання, модернізація освіти, початкова школа, молодший школяр, здоров'язберезувальні технології, авторські методики.

Аннотация. Надимьянова Т. Эффективность процесса физического воспитания в начальной школе. В статье рассмотрены педагогические аспекты физического воспитания в начальной школе в условиях модернизации образовательной системы Украины. Определено, что физическое воспитание в начальной школе реализуется посредством конкретных заданий, которые имеют воспитательную, развивающую, здоровьесохраняющую направленность. на использовании авторских методик в физическом воспитании в начальной школе. Подчеркнуто, что процесс физического воспитания – процесс творческий и должен быть ориентирован только на педагогику гуманизма.

Ключевые слова: физическое воспитание, модернизация образования, начальная школа, младший школьник, здоровьесохраняющие методики, авторские методики.

Annotation. Nadimyanova T. Efficiency Physical Education Process in Primary School. This article investigates pedagogical aspects of physical education in primary school in the modernization of educational system of Ukraine. It is highlighted that physical education is in priority because it is not only a specially organized process of the comprehensive development in physical and moral forceful skills, it is not only a process of forming and development of the important motor skills of a person, but it is also a process of becoming a humanist. The number of problems, which are essential in the process of physical education and can be solved with the joint efforts of family, school, public and state, are mentioned. It was found that physical education in primary school is provided through the number of tasks that aim to educate, to develop, and to maintain health. The contents of physical education in primary school, which is carried through various forms of teaching, in school and after school, is analyzed. This article emphasizes the application of author methods in physical education, which is done in primary school – innovative types of physical education classes and classes with the using of different technologies that maintain health.

It is highlighted that the process of physical education in primary school is the creative process and it should be focused only on the humanism education.

Keywords: physical education, modernization of education, primary school, younger pupils, technologies which maintain health, author methods.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одна з найголовніших проблем, пов'язаних з розбудовою демократичної української держави – освітня. Щоб досягнути суть національної освіти, яку маємо створити, необхідно по-новому осмислити не лише освітні процеси в Україні, Європі, світі, а й суспільно-політичні, економічні, культурні процеси.

Сьогодні на сучасному етапі модернізації системи освіти України одним з пріоритетних завдань є не лише формування знань, умінь та навичок, а й набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури суспільних взаємин, формування у молоді розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової культури [4]. Найвищою метою виховного процесу є плекання людської особистості: фізично, психічно та духовно досконалої і здорової, з розмаїтими почуттями, глибоким інтелектуальним розвитком та універсально широкими інтересами.

У цьому сенсі – фізичне виховання має пріоритетне значення. Воно виступає не лише як спеціально організований

процес усебічного розвитку фізично і морально вольових здібностей, формування і розвитку важливих рухових навичок і вмінь людини [5], а є процесом становлення людини-гуманіста, людини, здатної прийти на допомогу, перетворити світ на краще.

Важливі завдання повинні бути вирішені на рівнях загальної середньої, позашкільної та вищої освіти. У цьому ланцюгу – початкова ланка освіти має певні переваги. Відповідно до існуючої редакції Державного стандарту початкової загальної освіти [2, 7] визначеними напрямками виконання завдань оновленої початкової школи на сьогодні стало створення певних умов для зміцнення та збереження здоров'я молодших школярів, а також для фізичного, соціального та інтелектуального розвитку особистості кожної дитини шляхом удосконалення навчально-виховного процесу у початкових класах, розкриття творчих здібностей учнів через класну та позакласну роботу.

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, усебічного розвитку особистості. Повноцінний фізичний розвиток, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духу вихованця й природи мають лежати в основі фізичного виховання, яке, головне, має здоров'язбережувальну, розвивальну, виховну спрямованість.

Мета статті – розкриття особливостей фізичного виховання в освітньому процесі початкової школи.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Одне з головних завдань початкової школи – створити сприятливі умови для правильного фізичного розвитку дитячого організму, підвищення його опірності інфекціям, а також для поступового та систематичного загартування дітей з активним використанням здоров'язбережувальних технологій; покращувати і зміцнювати фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я школярів, підвищувати їх фізичну і розумову працездатність, розвивати кожну дитину за її індивідуальною природною програмою. Ці завдання можуть бути реалізовані у процесі фізичного виховання, яке становить одну з важливих складових національного виховання.

Обґрунтування важливості фізичного виховання, використання його засобів в умовах шкільного навчання досліджували В. Ареф'єв, Г. Апанасенко, О. Артюшенко, О. Бичук, О. Вацеба, Г. Власюк, Л. Волков, М. Герцик, В. Дробинський, О. Дубогай, С. Закопайло, М. Зубалій, О. Куц, Н. Москаленко, В. Новосельський, І. Петренко, Р. Раєвський, А. Рибковський, О. Скоробагатов, С. Сичов, Є. Столітенко, А. Турчак, А. Цюць, Є. Франків, Б. Шиян, О. Шиян, П. Щербак та інші.

Актуальність питань фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку у вітчизняній науці досліджували Н. Андрощук, А. Борисенко, Е. Вільчковський, О. Кругляк, А. Леськів, А. Огнистий, В. Папуша, С. Цвек та ін. Проблеми формування здорового способу життя, валеологічного виховання та збереження здоров'я учнівської молоді знайшли своє відображення у наукових дослідженнях українських вчених Г. Апанасенка, Н. Белікової, М. Віленського, В. Горащука, В. Колбанова, М. Лук'янченка, В. Оржеховської, Т. Ротерс, Л. Суценок, А. Цюця та ін. У своїх дослідженнях науковці наголошували на важливості фізичного виховання у гармонійному розвитку особистості, зміцненні здоров'я, покращенні фізичного стану організму, морально-вольових якостей тощо.

Фізичне виховання учнівської молоді у сучасних умовах визначають як набуття ними соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, формування моральної, трудової, правової культури тощо. Проте, у фізичному вихованні, як і у будь-якому вихованні загалом, існує низка проблем, яка детермінується певними суперечностями: вимогами суспільства до удосконалення процесу виховання загалом та зниженням морального порогу серед учнівської й студентської молоді; задекларованими Законами щодо оновлення змісту фізичного виховання і низьким рівнем матеріальної бази загальноосвітніх шкіл, у яких здійснюється процес фізичного виховання; необхідністю формування основ здорового способу життя у молодших школярів засобами фізичного виховання та недосконалою системою здоров'язбереження в умовах шкільного навчання й виховання. Ці та інші проблеми, на жаль, залишаються нерозв'язаними.

Виклад основного матеріалу. Гуманістична педагогіка ставить фізичне виховання на високий щабель поруч із вихованням розумовим, моральним, правовим, екологічним тощо. Тому в умовах сьогодення визначення провідних пріоритетів фізичного виховання учнів, і перш за все, молодшого шкільного віку, потребує об'єднаних зусиль усіх суб'єктів навчально-виховного процесу: сім'ї, школи, громадськості, держави.

Реалізація цього стратегічного завдання неможлива без модернізації навчально-виховного процесу з фізичного виховання, створення умов для формування духовного, психічного здоров'я на рівні індивідуальних ціннісних орієнтацій учнів, реалізації їх творчого потенціалу. Така спрямованість знайшла відображення в Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Державному стандарті загальної початкової освіти, Концепції фізичного виховання в системі освіти України тощо. У цих документах закладені основні принципи та пріоритети оновлення змісту фізичного виховання школярів й духовного становлення особистості на сучасному етапі модернізації освіти.

Модернізація освіти передбачає не лише оновлення традицій, аналіз здобутків державних реформ, впровадження інноваційних ідей, а й особистісно-орієнтований розвиток людини, формування самосвідомості, системи норм і цінностей, навичок спілкування та прийняття рішень, уміння керувати своїми бажаннями та діями інших, долати перепони, протистояти з боку волі іншого тиску; це набуття інших звичок, необхідних для успішного інтегрування молодих людей у суспільні відносини та самостійного життя.

Невипадково актуальним і життєво необхідним є процес удосконалення початкової ланки системи освіти. Адже початкова школа – основа основ. Вона є фундаментом для набуття учнями в майбутньому необхідних знань та формування умінь і навичок. Від результативності та ефективності початкової освіти значною мірою залежить якість функціонування усієї системи освіти.

Однак, у сучасній школі загалом, й початковій зокрема, спостерігається висока інтенсифікація навчального процесу за рахунок істотного відновлення змісту освітніх програм, форм і методів навчання, створення нових моделей загальноосвітніх навчальних закладів. У той же час навчальна діяльність здебільшого залишається неадаптованою до особливостей розвитку і

стану здоров'я сучасних школярів. Нині доведено, що трьохразові на тиждень заняття з фізичної культури в школі є недостатніми. Належну фізичну підготовку мають лише ті школярі, які систематично займаються двічі-тричі на тиждень в спортивних секціях. Не менш важливими питаннями є забезпечення належного викладання фізичного виховання у загальноосвітніх школах, і зокрема, початковій. Освіта потерпає від нестачі коштів: спортивний інвентар багато років не оновлюється, або оновлюється за кошти меценатів, батьків, інколи й самих вчителів; не у кожній школі є спортивна зала, спортивний майданчик, не говорячи вже про басейн. Сучасний молодший школяр перевантажений навчальними предметами, які він опановує упродовж тижня. І хоча оновленим стандартом початкової загальної освіти передбачені зміни у змісті навчання школярів, проте, вони не є суттєвими. Учні початкової школи й надалі вивчають більше десяти предметів, їх «робочий тиждень» становить 25 – 30 (!) годин на тиждень. За відсутності належної спортивної бази у школах (гімнастичних, тренажерних залів, басейнів, спортивних майданчиків тощо) говорити про здоров'язбережувальну складову не доводиться. Години дозвілля молодший школяр проводить, як правило, за комп'ютером, телевізором, планшетом.

Фізичне виховання у початковій школі реалізується через низку завдань: формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням; формування та розвиток навичок базових загальнорозвивальних рухових дій;

розвиток в учнів активної мотивації дбайливо ставитися до власного здоров'я і займатися фізичною культурою, удосконалювати фізичну, соціальну, психічну і духовну складові здоров'я; виховання в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя; розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків; набуття учнями власного здоров'язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров'я; використання у повсякденному житті досвіду здоров'язбережувальної діяльності для власного здоров'я та здоров'я інших людей [2, 9].

Значну роботу у розв'язанні цих завдань має виконувати вчитель фізичної культури. Учні початкової школи люблять уроки фізичної культури, на яких вони мають можливість активно рухатись. Є інша причина – уроки фізичної культури (так само, як і уроки образотворчого мистецтва, музики та співів, трудового навчання) не потребують інтелектуального навантаження та перенапруження. Та й взаємостосунки на суб'єкт-суб'єктному рівні на уроках фізичної культури значно м'якші, демократичніші, аніж на уроках з основ наук.

У процесі фізичного виховання школярів вирішуються різноманітні питання: виховуються морально-вольові якості особистості, виробляється необхідність у повсякденних заняттях фізичними вправами; формуються життєво важливі рухові дії та вміння виконувати їх в різноманітних умовах, розвиваються рухові якості, необхідні в праці та повсякденному житті. Є й інша проблема, яка гостро стоїть перед суспільством: війна на сході України довела, що фізична підготовка, добре розвинуті фізичні якості мають бути чи не в кожного юнака, котрий виконуватиме свій обов'язок – захист Батьківщини. Але через нестачу часу, який згідно плану відводиться на фізичне виховання, вирішити ці питання тільки зусиллями школи неможливо.

Завдання фізичного виховання мають бути реалізовані за підтримки державних органів, і не на папері, а в конкретних справах. Що стосується державної політики у цій сфері, то варто наголосити, що 9 лютого 2016 року Президент України видав Указ «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [9].

Для дітей молодшого шкільного віку стратегічної важливості набуває створення умов, які б надавали їм можливість брати участь у цілеспрямованій руховій активності не менше 8 – 10 годин на тиждень: саме такий обсяг фізичного навантаження забезпечує оздоровчий ефект, сприяє зменшенню асоціальних проявів серед дітей, а також дозволяє сформувати у них навички до подальших систематичних занять фізичними вправами в домашніх умовах, навчання у спортивних школах, клубах, секціях. Педагогічний процес фізичного виховання у початковій школі, зазвичай, здійснюється через різноманітні форми занять як урочних, так і позаурочних, на яких учні оволодівають предметом фізичної культури, роблячи його своїм надбанням, формуючи і збагачуючи особисту фізичну культуру. Серед цих форм традиційно виокремлюють уроки фізичної культури, рухливі ігри, змагання, спортивні свята тощо, які люблять молодші школярі.

Процес фізичного виховання у загальноосвітній школі і, перш за все, у початковій, має бути зорієнтований лише на педагогіку гуманізму. До фізичного виховання молодшого школяра треба підходити творчо, враховуючи індивідуальність кожного. Так, наприклад, у багатьох загальноосвітніх закладах активно упроваджують авторську методику фізичного виховання М.Єфименка (інноваційні види фізкультурних занять: заняття-казка (за сюжетом знайомої казки); заняття з використанням елементів коригувальних вправ (для профілактики плоскостопості та постави); заняття – флорбол (хокей з м'ячем у залі); заняття з елементами силових вправ (для хлопчиків): лазіння по канату, перенесення м'яча вагою в один кг тощо; заняття на розвиток гнучкості, пластики, з елементами аеробіки (для дівчаток) [3], а також методики фізичного розвитку школярів Е. Вільчковського, яка передбачає проведення фізкультурних занять з активним використанням різних здоров'язбережувальних технологій [1]. Сьогодні одним із універсальних методів у фізичному вихованні молодших школярів визнаємо використання рухливих ігор з інтелектуальним навантаженням, які у комплексі поєднують завдання фізичного та інтелектуального розвитку дитини. Такі рухливі ігри можна проводити на заняттях з різних розділів програми і в повсякденному житті. Їх мета: активізація, закріплення, узагальнення набутих знань, умінь та навичок і зміцнення фізичного розвитку дітей.

Наприклад: рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням, спрямованих одночасно на фізичний розвиток дітей і підготовку їх до опанування грамоти, розвитку мовлення.

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, будь-які заняття повинні викликати в учнів позитивні емоції, тому з цією метою необхідно творчо використовувати ігрові методи, музичний супровід, сучасні комп'ютерні технології тощо. Такі заняття будуть спонукати не лише до бажання покращити загальний стан фізичного та психічного здоров'я, але й виховання естетичних і моральних почуттів, адже кожна дитина – це органічна частка природного соціуму, який притаманні

власні світобачення, світорозуміння, індивідуальні риси характеру, здібності та уподобання.

Висновки. Фізичне виховання є одним з найбільш значущих процесів виховання молодшого школяра, оскільки у цьому процесі формуються не лише важливі рухові навички й вміння, значущі для людини, а й відповідні світоглядні орієнтири, ідеали, принципи, відбувається становлення необхідних особистісних якостей. Його актуальність в сучасному українському суспільстві значною мірою зумовлюється потребою оновлених освітніх процесів, які відбуваються в державі на засадах гуманізму й демократії.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Система фізичного виховання молодших школярів / Е. С. Вільчковський, М. П. Козленко, С. Ф. Цвек. – К.: ІЗМН, 1998. – 232 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 5 – С. 7 – 11.
3. Єфименко М. М. театр фізичного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / М. Єфименко – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://fastiv-dnz7.edukit.kiev.ua/>
4. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Виховна робота в закладах освіти України. Зб. норм. док. та метод. реком. – К., 1998. – Вип.2. – С.179 – 198.
5. Kontseptsiya fizychnoho vykhovannya v systemi osvity v Ukraini // Fizychno vykhovannya v shkoli, 20013. – № 2.
6. Kruhlyak O. Ya. Vid hry do zdorov'ya natsiyi. Rukhlyvi hry, estafety na urokakh fizychnoyi kul'tury / O. Ya. Kruhlyak. – Ternopil': pidruchnyky i posibnyky, 2000. – 80 s.
7. Les'kiv A. D. Formy i zasoby fizychnoho vykhovannya molodshykh shkolyariv / A. D. Les'kiv. – Ternopil': Aston, 1997. – 108 s.
8. Papusha V. H. Fizychno vykhovannya shkolyariv: formy, zmist, orhanizatsiya / V. H. Papusha. – Ternopil': Zbruch, 2000. – 248 s.
9. Pro Natsional'nu stratehiyu z ozdorovchoyi rukhovoyi aktyvnosti v Ukraini na period do 2025 roku «Rukhova aktyvnist' – zdorovyy sposib zhyttya – zdorova natsiya» / Ukaz prezidenta Ukrainy. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu www.president.gov.ua/documents/
10. Fizychna kul'tura dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv. 1–4 klasy. Navchal'na prohrama. / Za zah. red. T. Krutsevych. – К., 2011г.
11. Tsvek S. F. Fizychno vykhovannya molodshykh shkolyariv / S.F. Tsvek. – К: Lybid', 2001. – 123 s.

УДК [373.3.016:796.412.2]-053.5

Насонова Ю. А.

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОЇ ГІМНАСТИКИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ РУХІВ ДІВЧАТОК МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито проблему формування культури рухів дівчаток молодшого шкільного віку засобами художньої гімнастики. Визначено причини зниження рухової активності дітей та здійснено пошук способів її підвищення. Зазначено, що систематичність проведення організованих занять з художньої гімнастики з дітьми в значній мірі компенсують їх недостатню рухову активність, а також попереджують розумову перевтому, підвищують працездатність дітей, здійснюють комплексний оздоровчий ефект. Використання засобів художньої гімнастики, спрямованих на гармонізацію психомоторного, когнітивного, емоційно-вольового та естетичного розвитку особистості, дозволяє комплексно впливати на формування культури рухів дівчат молодшого шкільного віку. Культура рухів дітей молодшого шкільного віку розглядається як інтегративна якість особистості, яка виражається здатністю керувати гармонійними естетично-доцільними рухами, що проявляються у їх виразності, пластичності, ритмічності, граційності та залежать від психофізіологічних особливостей даного вікового періоду.

Ключові слова: рухова активність, культура рухів, молодший шкільний вік, художня гімнастика, естетичне виховання.

Аннотация. Насонова Юлия Андреевна. Педагогические возможности средств художественной гимнастики в формировании культуры движений девочек младшего школьного возраста.

В статье раскрыта проблема формирования культуры движений девочек младшего школьного возраста средствами художественной гимнастики. Определены причины снижения двигательной активности детей и осуществлен поиск способов ее повышения. Отмечено, что систематичность проведения организованных занятий по художественной гимнастике с детьми в значительной степени компенсируют их недостаточную двигательную активность, а также предупреждают умственное переутомление, повышают работоспособность детей, осуществляют комплексный оздоровительный эффект. Использование средств художественной гимнастики, направленных на гармонизацию психомоторного, когнитивного, эмоционально-волевого и эстетического развития личности, позволяет комплексно воздействовать на формирование культуры движений девочек младшего школьного возраста. Культура движений детей младшего школьного возраста рассматривается как интегративное качество личности, которое выражается способностью управлять гармоничными эстетично-целесообразными движениями, что проявляется в их выразительности, пластичности, ритмичности, грациозности и зависит от психофизиологических особенностей данного возрастного периода.